

*XII. Erdélyi Tudományos Diákköri Konferencia
Kolozsvár, 2009.május 15-17.*

A humor hatása a külső és belső attribúcióra

Szerzők:

Bartalus Julianna, Debreceni Enikő,

Ördögh Tímea, Varga Imola

*Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Pszichológia és Neveléstudományok kar,
Pszichológia szak, II.év*

Témavezető tanár:

Drd. Demeter Kármén mb. tanársegéd

Babeş-Bolyai Tudományegyetem

demeter.karmen@pszichologia.ro

1. Kivonat

Az események okainak megítélését attribúciónak nevezzük. Hajlamosak vagyunk arra, hogy másképpen értelmezzük az eseményeket, melyekben cselekvőként szerzünk tapasztalatot, mint azokat, amelyekben csak megfigyelőként vettünk részt. A külső vagy belső kontroll helye szerint értelmezzük nap, mint nap a különböző helyzeteket, eseményeket. Mivel a külső kontrollal rendelkező emberek olyan tényezőknek tulajdonítják az eseményeket, mint pl. a szerencse, míg a belső kontrolos emberek önmaguknak, képességeiknek, ezért kutatásunkban azt vizsgáljuk, hogy a kontroll helyére milyen hatással van a humor.

Befolyásolja-e a jó hangulat az események megítélését? Kutatásunkból továbbá az is kiderül, hogy a humor hatása miképp változik az életkorok és a nem szerint.

2. Elméleti rész

Az attribúció során feltevések fogalmazunk meg és következtetni próbálunk az emberi viselkedések okaira. Ezzel kapcsolatosan fontos a külső és belső kontrollról beszélni, amelyek során az emberek viselkedések okait külső tényezőknek vagy sajátos, emberi jellemzőknek vélik. Arra, hogy hogyan ítélnék meg emberek bizonyos viselkedéseket, minek tulajdoníthatják hatással lehet, hogy milyen hangulatban vannak.

A továbbiakban tehát attribúcióról, külső és belső kontrollról és a humor hatásáról lesz szó.

2.1 A diszpozíciók attribúciója

Egy ember láthatatlan tulajdonságait és jellemzőit a közvetlenül megfigyelhető cselekedetektől és viselkedésből rekonstruáljuk. A következtetések egy sajátos osztálya a következő kérdésre keresi a választ: miért viselkedik valaki az adott módon? Az attribúcióelmélet az ilyen típusú kérdésekkel foglalkozik. Elképzelések, szabályok és feltevések halmaza, hogy miként következtetnek az emberek a saját és a mások viselkedésének okaira.

Az, hogy miként következtetnek az emberek diszpozíciókra –viszonylag tartós egyéni jellemzőkre- a saját és mások viselkedéséből, számos elmélet magyarázza. Az attribúció fogalma azt a folyamatot jelenti, amely során az emberek megmagyarázzák, hogy miért tett valaki valamit. Tehát az attribúciós folyamatban az emberek törekednek mások megértésére, miközben igyekeznek bizonyos mértékű kontrollt is fenntartani a társas környezetük felett. Mind Jones elmélete a megfelelési következtetésekről, mind pedig Kelley kovariációs elmélete azt vizsgálja, hogyan észlelik az emberek a viselkedés együtt járását bizonyos okokkal, illetve következményekkel, és hogyan hoznak mindezek alapján attribúciókat. Jones elmélete az egyedi eseményekre összpontosít, míg Kelleyé (1972) események sorozatára.

Az emberek a saját diszpozíciójukra is következtethetnek. Bem önészlelési elmélete azt írja le, hogyan következtetnek az emberek saját attitűdjeikre a viselkedésükből és a helyzet által támasztott követelményekből. Schachter elmélete pedig azt magyarázza meg, hogy

következtetnek az emberek érzéseinkre az arousalszintjükből és a helyzet által sugallt magyarázatokból.

Ezekkel, a normatív modellekkel szemben állnak a deskriptív vagy leíró modellek. Ezek a tényleges viselkedésre összpontosítanak, ami nem feltétlenül felel meg az ideáloknak (Susan T. Fiske, 2006).

Azt, hogy hogyan gondolkodnak egymásról a laikus emberek, elsőként Fritz Heider (1958) tanulmányozta. Heider két fontos gondolatot fogalmazott meg azzal kapcsolatban, hogy a hétköznapi emberek hogyan próbálják megérteni egymást. Elsőként Heider azt javasolta, hogy meg kellene hallgatnunk, hogy mit mondanak, illetve gondolnak az emberek arról, hogyan gondolkodnak másokról, tehát, hogy a hétköznapi emberek, elképzeléseit kellene összegyűjtenünk. Második javaslata szerint a pszichológusoknak rendezniük kellene az emberek hétköznapi tapasztalataiból származó adatokat, valamint, ezeket pontosabb, tudományosabb és koherensebb formába kell önteniük.

Heider szerint a tudományos elméletek és a kutatás lényege az, hogy fogalmi keretet adjon, és hogy közös mintázatokat azonosítson a különböző eseményekben (Susan T. Fiske, 2006).

2.2 Az attribúciós hibák

Számos attribúciós hiba és torzítás származik a hétköznapi megismerők azon szokásaiból, hogy figyelmen kívül hagyják a helyzetek rejtett erejét, és azt hiszik, kell, hogy legyen valaki, aki kontrollálja az eseményeket. Más hibák az önmagukról kialakított kép védelméből fakadnak. Mindezek az elméletek azt vizsgálják, hogy a megértés, valamint a kisebb részben a kontroll és az énfelnagyítás motívumaitól vezérelve, hogyan keresik és értelmezik az emberek a viselkedés mögött rejlő okokat, legyenek azok vonások, vagy akár érzelmek (Susan T. Fiske, 2006).

Abban a helyzetben, amikor a személynek tulajdonítás erőteljesebb lesz, mint a szituációs tulajdonítás beszélünk az alapvető attribúciós hibáról, amikor alábecsüljük a helyzeti tényezők hatását, és túlbecsüljük a diszpozicionális tényezők hatását mások viselkedésében.

2.3 A kontroll fogalma

A kontroll fogalmának meghatározásában a kutatók eddig nem tudtak megegyezni. Thomson szerint a kontroll az a vélekedés, amely szerint az embernek rendelkezésére áll olyan válasz, amely csökkentheti az esemény kellemetlenségét. Skinner a kontrollt annak a mértékeként határozta meg, hogy az ember mennyire képes kedvező kimenetek előállítására.

Ha a hétköznapjainkból próbálunk kiindulni, rájövünk, hogy például a fiatalkori veszekedések oka legtöbbször a kontroll alapkérdésére vezethető vissza: i dönthet, kinek az akarata érvényesül? Tehát a kontroll fogalma szorosan összefügg mind azzal, amit az ember tesz, azzal, amit kap, vagyis a viselkedés és kimenetelei közötti megfelelést fejezi ki.

Pittman és Pittman (1980) által végzett kísérletben csökkentették a résztvevők kontrollérzetét olyan tanulási feladatban ahol nem volt helyes válasz, a teljesítményükről pedig véletlenszerű visszajelzést kaptak, majd azt figyelték meg, hogy az emberek úgy próbálták helyreállítani a kontrollt, hogy érzékenyebbek lettek a társas információkra. A résztvevők nemcsak megérteni kívánják a kutatási helyzet által megjelenített új kontextus, hanem bizonyos mértékben a hatékonyság és a kontroll érzetére is törekszenek, tehát a kutatást úgy kell megtervezni, hogy a lehető legkevesebb árulkodó jel utaljon az elvárt viselkedésre, ami egyúttal a résztvevők kontroll iránti motívumának is megfelel.

Taylor és Browns szerint minél inkább megvan valakiben a kontroll tartós érzése, annál többet él, boldogabb, és annál egészségesebb az illető. Berkman véleménye szerint annak érdekében, hogy a társas támogatás segítse az egészségi állapotot, a valahová tartozás és az intimitás érzése mellett meg kell adnia a segítséget ahhoz, hogy az emberek kompetensebbnek és nagyobb énhatékonysággal rendelkezőnek érezzék magukat, tehát, hogy kontrollt gyakorolhassanak (Susan T. Fiske, 2006).

A kontroll szükségessége a kisgyermekeknél is megjelenik, amikor felfedezik, hogyan tudnak hatni a családra sírással, mosolygással és már itt elkezdődik a társas kontroll és a társas hatékonyság, akkor, amikor a gyermek bizonyos arckifejezéseire és hangjaira a család mindig egy-egy bizonyos módon reagál.

A kompetencia és a kontroll a felnőttek társas interakcióiban is megnyilvánul, amikor a diákok arról próbálják meggyőzni barátait, hogy lakjanak ugyan abban a kollégiumi szobában, vacsorázzanak ugyanazon étteremben. Ha a megegyezés során kialakult az egymás

viselkedésének kontrollálása az elősegíti a csoporton belüli együttműködést, és hatékonyan kezeli a társas környezete is.

A kontroll működhet az egyén szintjén, de a csoport szintjén is, amikor is az emberek rá bízzák magukat a csoportra melynek tagjai, és tudják, hogy a csoportképes befolyásolni egyéni kimeneteleiket, elfogadják azt a közvetett kontrollt, ami hozzájárul ahhoz, hogy biztonságba érezzék magukat. (Susan T. Fiske, 2006)

A kontroll motívuma arra serkenti az embereket, hogy kompetensnek és hatékonyan érezzék magukat a társas környezetükkel, és az önmagukkal kapcsolatos események irányításában.

2.4 A kontrollal kapcsolatos orientációk

Amikor a legtöbb kutató kontrollról beszél, valójában a személyes kontrollt érti ez alatt. Mivel azonban a kontroll gyakorlója nemcsak az én lehet, a személyes kontroll prototipikussága azt a kulturális értéket tükrözheti, hogy a személyes kontroll kívánatosabb, mint a kontroll más formáit mivel elősegíti az egyén autonómiáját (Yamaguchi, 2006).

A kontroll gyakorlója lehet az a személy vagy közösség, mely létre tud hozni valamilyen adott kimenetelt.

Egy vizsgálódás során kiderült, hogy a kelet-ázsiaiak nagyobb mértékben várják el a harmóniát, mint az autonómiát, míg ennek éppen a fordítottja igaz a nyugatiaknál.

Yamaguchi szerint az autonómiát nagyra értékelő emberek feltehetőleg a személyes kontrollt preferálják, amelyben a kontrollt maga az én gyakorolja. Az emberek különösen hatékonyan érezhetik magukat, ha kontrolljuk nyíltan nyilvánul meg, mivel így nagyobb mértékben érezhetik magukat autonómnak, mint egyébként.

A kontrollnak ezt a formáját Yamaguchi közvetlen személyes kontrollnak nevezi, szemben a közvetett személyes kontrollal, amikor a kontrollálás rejtett, vagy szándékosan kisebb jelentőséget tulajdonítanak neki, tehát az egyének elrejtik kontrolljukat, vagy a valóságnál kisebbnek tüntetik fel, úgy tesznek, mintha nem cselekvőként szerepelnének a helyzetben, miközben igenis befolyásolják azt. (Yamaguchi, 2006)

Ha a személyes kontroll nehézségekbe ütközik és nem is kívánatos, Yamaguchi az ember fel is adhatja a közvetlen kontrollra irányuló következtetéseit és megpróbálkozhat a kontroll átruházásával, ami azt jelentheti, hogy valaki más gyakorolja a kontrollt a személy javára. Az átruházott kontroll igen fontos a túléléshez azoknak a személyeknek, akik a gyengébb fél pozíciójában vannak, és így nem alakíthatják környezetüket kedvük szerint, például a gyermek, szüleit fogja megkérni, hogy vegyenek meg neki egy drága játékot. Azok a személyek, akik az átruházott kontrollal próbálkoznak, nem lennének képesek a közvetlen személyes kontrollra. (Yamaguchi, 2006)

Yamaguchi a kontrollnak azt a formáját, amely nem ütközik a személyközi harmóniával, közösségi kontrollnak nevezi, ami azt jelenti, hogy az egyén egy csoport tagjaként kívánja befolyásolni a környezetet, a kontroll gyakorlója pedig ebben a helyzetben a csoport vagy a közösség. A tagoknak tehát nem kell aggódnuk saját csoport tagjai közti személyközi harmónia miatt, mivel mindegyikük számára közös a kontroll célja. (Yamaguchi, 2006)

Rothbaum és munkatársai, valamint Weisz és munkatársai lényeges különbséget fogalmaztak meg a kontroll két fajtája között. Elsődleges kontroll esetén a kontroll célpontja az egyén fizikai és társas környezetének valamilyen valós eleme. A másodlagos kontroll ugyanakkor a célpont az ember saját maga.

Az elsődleges kontroll a szerzők szerint akkor élves fölényt a másodlagossal szemben, ha az embernek sürgető biológiai szükségletei vannak, ha olyan kultúrában él ahol a pszichológiai jóllét nagyrészt az autonómia érzésétől függ, ami viszont a környezet feletti közvetlen és személyes kontrollal erősíthető (Yamaguchi, 2006).

Heider munkássága révén nagy hangsúly kapott a belső és külső attribúció. Megkülönböztetésük igen nehéz, hisz olykor olyan állítások, melyek látszólag külső attribúciókat feltételeznek, átfogalmazhatóak olyan állításokká, amelyekből belső attribúciók következnek.

A személyes és szituációs kauzalitás között Heider fordított viszonyt javasolt, hiszen minél inkább az embert tekintjük a cselekedet okának, annál kevesebb kauzális hatást tulajdonítunk a környezetnek (Hewstone, Stroebe, 2007). Megkülönböztetésük tulajdonképpen a magja annak az egyszerűsítő kauzális felfogásnak, amely az attribúció elméletet jellemzi. Így tehát a külső és belső különbség csakugyan a legfontosabb megkülönböztető jegye az okoknak (Smith, Mackie, 2004).

2.5 A külső- belső okság helye az előítélet tulajdoníthatóságára nézve

Két tanulmányban a tudósok megvizsgálták az okság helyeit az előítéletek tulajdonításában. A résztvevőket megkérték, hogy tekintsenek egy olyan helyzetre, melyben vissza voltak utasítva, és egy kizárólagosan külső oknak volt ez tulajdonítható, vagy olyan előítélet egy nemmel szemben, mely befolyásolható.

Azzal az általános nézettel szemben, hogy az előítéletek tulajdonítása külső jellegű, mindkét tanulmány eredményei fenntartják, hogy az előítéletre való tulajdonításnak ugyanakkor van egy lényeges belső összetevője. A második tanulmányban a tudósok megvizsgálták az érzelmi következményeket az elutasítás tulajdoníthatóságára, és azt találták, hogy a nők sokkal jobban bántalmazhatóak az előítéletek tulajdonításában, mint a kizárólagos külső tulajdonításnak következtében. A férfiak, bárhogyanis kevésbé voltak sérülékenyek.

A szociálpszichológusok nagy érdeklődést mutattak a tulajdoníthatóság következményeire az egyén eredményeinek előítéleteire és diszkriminációjára. Az előítélet tulajdonítása, mint fogalom az oksági helyhez kapcsolódik. Az oksági hely tulajdonítása arra vonatkozik, hogy az észlelt ok hol tartózkodik. Egy attribúció akkor belső, ha a self egyik szempontja úgy észlelt, mint egy esemény okozója, és a külső, amikor valaki vagy valami a környezetből úgy észlelhető, mint az esemény okozója.

2.6 Előítélet attribúciója, mint külső oktulajdonítás

A megbélyegzett személy úgy határozható meg, mint aki két attribúciós választással szembesül egy negatív eredménykor, elhelyezi a belső okot azáltal, hogy egy személy eredményeit jellemzőinek lehet tulajdonítani, vagy elhelyezni külsőleg, ha negatív eredményeit valaki más előítéletinek lehet tulajdonítani. Ennek a nézetnek az értelmében, arra van alapozva, hogy ki a hibás az eredményért. Amikor a megbélyegzett egyén saját magát vádolja a negatív eredményeiért, belsőnek tulajdonítható. Amikor a megbélyegzett személy más valakit vádol, az attribúció külsőként jellemezhető.

Nehéz olyat feltételezni, hogy az oksági hely a vádra van alapozva, mert a vád és ok nem egységes fogalmak. Amíg az oksági hely arra a helyre utal, melyek az esemény proximális okai, addig a vád kijelölése kapcsolódik ahhoz az ítélethez, hogy valakinek sérülést okozzon, hogy csillapítsa a körülményeket, az indoklás, és kulturális értékek.

2.7 Előítéletek tulajdonítása, külső és belső kontroll esetén

Okviszonyt jelölnek ki az énnel és az eseménynek a szempontjainak, azokra az észlelésekre alapozva, melyek a saját jelenlétük fontosságát, előidézte a kérdéses eredményt. Ahogyan Kelley „kovariációs elve” állítja, az emberek hajlamosak, arra, hogy az észlelt okságot olyan jelenlévő faktoroknak tulajdonítsák, amikor az eredmény létrejön, és hiányoznak, amikor ezek nincsenek. Az események belsőnek tulajdoníthatóak, amikor is valami észlelhető az énnel kapcsolatban, és kovariált az eredménnyel. Külsőnek tulajdonítható, amikor az események úgy észlelhetőek, mintha a jelenben történnek egy külső tényezőnek köszönhetően. Bizonyos körülmények között az emberek az eseményeket a külső és belső tényezőknek együttesen tulajdonítják. Amikor valami belső az énnel és valami külső az énnel szükséges feltétel, hogy egy esemény megtörténjen, az eredményezett attribúciónak két oksága van, egy külső és egy belső. Az előítélet tulajdonításának két oksága lehet úgyszintén. Az elfogult személy az egyik oka, mely külső az előítélet céljára, a második célja a csoporttagság.

2.8 Érzelmi következmények az előítéletek attribúciójára nézve

A létező feltételezések az attribúció az előítélet okozati helyére azért fontos, mert elméleti becsléseket formál az előítéletre nézve az oktulajdonítás érzelmi következményeiről. Olyan feltételezésekre alapozva, hogy a tulajdonítás az előítéletre külső jellegű, a „diszkontáló feltevések” azt sugallják, hogy a negatív események előítéletre való tulajdonítása énvédő jellegű lehet.

2.9 Heider elmélete az attribúcióról

Fritz Heider (1958), pszichológus nagy érdeklődést mutatott az ilyen típusú attribúciók iránt, s véleménye szerint a szociális interakciókban való sikeres részvétel attól függ, hogy képesek vagyunk-e a szociális környezetünket hatékonyan megérteni. Szerinte a viselkedés mögött okokat tételezünk fel és az okozás forrását a cselekvő személyben vagy a környezetben keressük. Azt a hitünket, hogy az emberek cselekedetei okokra vezethetők vissza, Heider alapvető és egyetemes emberi jellemzőnek tartotta.

Az emberek viselkedésének bejósolásakor először a külső, környezeti befolyásokat próbáljuk elkülöníteni a belső, egyéni befolyásoktól. Belső okozásra csak akkor következtetünk, ha nincs jelen nyilvánvaló külső nyomás, amely megmagyarázná egy ember cselekvését.

Heider (1958) feltételezte, hogy a társas cselekvő „naiv tudósként” viselkedik, aki a logika hideg szabályait használja annak eldöntésében, hogy egy akciónak volt-e belső oka vagy sem.

2.10 Kelley kovariációs elmélete

Kelley (1972) elmélete, Heider (1958) elméleteiből indul. Egy általános feltételezés azt állítja, hogy az átlagos ember célja, amikor megakarja érteni mások viselkedését azonosak a tudós emberével.

Kelley azt állítja, hogy az átlagos ember hasonlít a tudós emberhez, nemcsak a megismerés szándékában és céljában, hanem a megismerés módszereinek a szintjén is. Mint Heider, Kelley is állítja, hogy az átlagos ember egy naiv változatát használja az ANOVA modellnek, egy statisztikai módszer, amely segítségével a tudós ember szisztematikusan észleli a változásokat, amelyeket a független változók (okok) előidéznak a függő változóknál. Így az átlagos ember fejleszt egy okozati elemző folyamatot, hasonlóan, mint a kísérleti módszernél (Dártyu, 2004).

De a formája és a lefolyása, amelyet az attribúciós folyamat során megjelentet függ a megfigyelő általi információ mennyiségétől. Kelley (1972) szerint létezik két különböző eset,

amelyek ettől a körülménytől függenek. Első esetben a megfigyelőnek hozzáférése lehet az információhoz, amelyek származhatnak különböző forrásból és többszöri megfigyelésekből, de ez az eset a legmegfelelőbb a kovariáció elméletének az alkalmazására és a személyek stabil attribúciós diszpozíciójára. Második esetben a megfigyelő lehetséges, hogy rendelkezzen csak egyetlen helyzetből származó információval, hiányos információval, egy eset, amelyben csak egy szimpla elemzését hajtja végre a külső tényezőknek, amelyek okai lehetnek az észlelt hatásnak (Dârțu, 2004).

Ha az információ ismételt megfigyelésből származik, akkor a megfigyelő csoportosíthatja az információkat három kategóriába: megállapodáson alapuló információk, megkülönböztető információk és szilárd információk. A megállapodáson alapuló információ a különböző személyek ugyanazon helyzetben észlelt viselkedéséből származik. A megkülönböztető információ ugyanazon személy viselkedéséből ered, a különböző ingerekre adott válaszát megfigyelve. A szilárd információ egyetlen ember viselkedését egyetlen ember jelenlétében értelmezi, de az idő során különböző helyzetekben.

Ennek a három különböző típusú információnak a ragozása, Kelley szerint, a megfigyelőt a stabil belső attribúcióhoz vezeti. Például, hogy ha azzal az információval rendelkezik, hogy egy társalgásban csak Marcel lett dühös, amikor Mária ellentmondott a véleményének. Azt is tudjuk, hogy ő dühödött fel, amikor a többiek Mária véleményét tartották fenn, és nem utolsó sorban, ha tudjuk, hogy Marcel a múltban hasonló helyzetben is dühösen reagált az ellenkező véleményre, Marcel viselkedését tulajdoníthatjuk stabil diszpozíciónak a személyiségében (ingerlékenység, gőg, idegesség, stb.), tehát belső okoknak. Ugyanakkor Marcel viselkedését tulajdoníthatjuk külső okoknak, helyzetfüggőnek a három típusú információ szerkezetének körülményeiben (Dârțu, 2004).

De nem mindig tartunk fenn ilyen részletes információt egy személyről. Legtöbbször felkell fedeznünk mások viselkedésének okait egyetlen megfigyelésből kiindulva, egy hiányos információból. Ebben az esetben az attribúció szerkezete gyökeres változáson megy keresztül, megvalósítva egy Kelley által elnevezett „helyzeti ábrát” (Dârțu, 2004).

Kelley (1972) elmélete sem szabadult a kritikák alól. Az egyik kritika a kovariancia elmélet hiányosságára mutat rá, akkor is amikor ez tudós emberek által van használva.

2.11 Wiener multidimenzionális elmélete

Korábbi időkből származóan Wiener (1986) elmélete a motiváció és az érzelmek elméletének tágabb keretéből indul. Mialatt Kelley kovariációs modellje követi azt a modult, ahogyan a 3 információ típus vezet minket, legyen az külső vagy belső okok attribúciója, Wiener azt állítja, hogy az attribúció folyamata összetettebb. Ezen elmélet keretein belül a különbség a viselkedés belső és külső okai között mutatja az attribúció helyét (Dârțu, 2004).

Egy új dimenzió, amelyet Wiener (1986) hozott be az okozati tényezők stabilitása/instabilitása, mert az átlagos ember nem magyarázza a viselkedést stabil diszpozíciók kifejezésével, hanem átmeneti állapotok kifejezésével is. Wiener modellje számításba veszi a viselkedés okainak ellenőrizhető/ellenőrizhetetlen jellegét is (Dârțu, 2004).

2.12 Rotter elmélete az attribúcióról

Julian Rotter (1996) észrevette, hogy az emberek hisznek, úgy egy belső kontrol létezésében, mint egy külső kontroléban.

E megfigyelés alapján kifejlesztett egy elméletet egy személyiségváltozóról, amely pontosan a kontrol helye, „locus of control” (L.O.C.). Rotter megfogalmazott egy atribúciós skálát, amelynek a R.O.I. I/E a neve (I – belső, E – külső). Az I/E skála különbséget tett olyan egyének között, amelyek egy helyzetben úgy tesznek, hogy az ő viselkedésüktől függnék a történések és olyanok közt akik ezeket a történéseket külső erőknek tulajdonítják (Cochinescu, 2008).

Egy példa a belső kontrolos hitre az, hogy elég, hogy belekezdj egy dologba, hogy azok jól menjenek. Egy külső kontrolos hit pedig az lenne, hogy bármennyit is dolgozol nem érvényesülsz, ha nem segít a szerencse. (S. Moscovici, 1998)

Kezdetben a kontrol helyével kapcsolatos kutatások függetlenül az attribúciós elméletektől fejlődtek, de végül ennek részévé vált. Weiner (1986) elemzése úgy van feltüntetve,

mint az attribúció egy elmélete, mialatt ez arra törekszik, hogy megmagyarázza azokat a történéseket, amelyet valamely tehet esetén siker vagy kudarc követ (Schadron, 2002).

A belső kontrol birtokolt érzése nagyon fontos egyes embereknél. (Wartman, 1975) Ezek szerint fontos egyedül meghozni döntéseinket, hogy legyen meg a saját vállalkozásunk, hogy ne kelljen valamely főnök utasításait követni. Ők egy teljesen más szemszögből látják a világot, mint akik kívülre helyezik a kontrol helyét. Amikor ők attribúciókat tesznek, összegyűjtenek minél több információt és aprólékosan, részletesen ellenőrzik és egy komplexebb attribúciós logikát használnak. Ezt azért teszik, mert azt hiszik, hogy így jobban tudják kontrolálni, ami történik (Schadron, 2002).

Lássunk egy példát: egy vizsgálaton az egyetemisták elolvastak egy tanulmányt, amely a nukleáris energia használatát támogatja. Az egyik csoportnak azt mondták, hogy az író 2500 dollárt kapott, hogy megírja, a másoknak pedig, hogy az író naplófeljegyzéséből egy kivonat. Mindenkit megkérdeztek, hogy szerintük mennyire tükrözi a tanulmány az író személyes véleményét. Azok az egyetemisták, akik alacsony kontrollal rendelkeznek egy megfeleltetési hibát követtek el azt állítva, hogy a tanulmány tükrözi az író véleményét. Ők nem vették számításba, hogy az író befolyásolhatta a pénzüsszeg. Ezzel ellentétben azok az alanyok, akik magas kontrolvággyal rendelkeztek, külső kontrollal, úgy értékelték, hogy az író befolyásolta a pénz (Cochinescu, 2008).

Ha mi úgy hisszük, hogy kontrollal vagyunk az életünk felett azzal védjük az énképünket.

Az emberek erőteljesen állnak ezen illúzió mellett. Például a lottó játékosok egyedül válasszák ki a számokat, abban bízva, hogy így a nyeresé esélye nagyobb, mint ha a gép választaná ki. Egy bizonyos pontig a kontrolnak ezen felfogása alkalmazható lehet. E nélkül hiányozna a magabiztosság, amelyre szükségünk van a nehéz, összetett helyzetekben. Az önmagunk iránti tiszteletünk és egészségünk e nélkül magától érthetődően szenvedésnek lenne kitéve.

Serge Moscovici (1987) a „Társakkal folytatott kapcsolatok pszichológiája” (Psihologia sociala a relatiilor cu celalalt) című könyvében egy Joule & Beauvois által megvalósított kísérletet mutat be. Először egy csoport dohányzót megkérdeztek, hogy beleegyeznek-e, hogy részt vegyenek egy olyan kísérletben, ahol 18 órát kell mellőzzék a dohányzást. Csak 4, 5%-uk egyezett bele. Másik részben 95%-uk meglelt nyerve a dohányzó embereknek különböző

meggyőző technikákon keresztül, hogy elfogadják a feltételeket. Azt kérdezték ezután, hogy magyarázzák meg miért egyeztek bele végül. 90%-uk azt állította, hogy egy érdekes élményt találnak benne, mint egy kihívás ez számukra. Amit szerettek volna mondani az az, hogy nem érezték magukat kényszerítve, azt hitték, hogy szabadon választhatnak, hogy részt vesznek-e vagy nem a kísérletben, röviden, hogy kézben tartásuk a kontrollt.

2.14 Humor és attribúciós stílus

A humort régóta alkalmazkodó- védekező mechanizmusként ismerték fel, mert ez megengedi az egyéneknek, hogy a közvetlenül fájdalmas helyzeteket megvizsgálják, és személyes kényelmetlenség nélküli érzelmeket kifejezzék vagy megakadályozzák a másokra kellemetlen hatásokat. Mint olyan, a humor egy olyan pozitív résztvevő, arra a munkára, hogy a tárolja az ártalmas hatásokat a negatív tulajdonítási stílusra. A humor hatása a pszichológiai egészségre nézve jól ismert. A humor különféle mérései során negatív korrelációt találtak a depressziót tekintve sokféle népesség között, beleértve a felnőtteket, főiskolás és kollégiumi hallgatókat, kamasz és felnőtt pszichiátriai betegek , és kórházi betegek krónikus ízületi gyulladással. Továbbá egy leendő tanulmányban, ami megvizsgálja a stresszes életeseményeket és a jelentősen nyomasztó események közti kapcsolatot, Cui és Vaillant (1996) azt találta, hogy a férfiak akik alkalmazkodó védelmeket használnak (beleértve a humort), a többszörösen stresszes élethelyzetekkel szemben, kiállították a depresszió egy alacsonyabb kockázatát azoknál az embereknél, akik képtelenek voltak arra, hogy alkalmazkodó védelmeket használjanak. Továbbá, kognitív becslésekről és humorról szóló előzetes művek egy humor és tulajdonítási stílus közti javasolt kapcsolatnak nyújtott erős közvetett tapasztalati támogatást nyújt. Az egyének, akik nagyobb humorérzéssel rendelkeztek potenciálisan stresszes feladatokat és helyzeteket jobban felbecsülnek, több pozitív és kihívó időszakban, mint fenyegető szempontjaikra összpontosítva. Továbbá ezek a becslések azután fokozott motivációs szintekkel és pozitívabb érzékeny válaszokkal a feladatelőadásra voltak kapcsolatba hozva.

Bár a tapasztalati irodalom bizonyítékot nyújt a humor védő funkciójának a támogatásában, az egészséges pszichológiai működést a humor jellegzetes stílusával lehet kapcsolatba hozni.

2.15 A külső vagy a belső kontroll az ideálisabb?

Általában mindenek ellenére, a belső kontroll egészségesebb, mivel egy jobb pszichológiai elrendezés jellemzi, és nagyobb sikeresség övezi. A belső kontroll pozitív korrelációban áll az önbecsüléssel. Azok, akik magas belső kontrollal rendelkeznek, nagyobb kontrollal bírnak a cselekedeteik felett, és hajlanak arra, hogy politikai magatartást mutatsanak, mint a külsősök, és hajlamosak inkább befolyásolni más embereket. Ők nemcsak hajlamosak magukra vállalni, hogy cselekedeteik sikeresek lesznek, és általában el is érik, mint a külsősök. Mivel a belsősök úgy vélik, hogy ők maguk felelősek az eredményeikért, ők aktívabban keresik az információkat a saját helyzetükre vonatkozóan, mint a külsősök. Általában a belső kontrollosok pszichikailag egészségesebbek, mivel olyan információk után fognak kutatni, mely az egészség fenntartását szolgálja, és óvatosságot alkalmaz az egészségében, illetve kevésbé fognak anyagokkal visszaélni. Másszóval, ha elhiszed, hogy te kezeled a körülményeket, amikben élsz, kevésbé fogod azt érezni, hogy ki kell szabaduljanak, és könnyebben átesel rajtuk.

Bárhogyis, a külső kontrollosoknak, van amikor könnyebb megy az alkalmazkodás. Ezek olyan helyzetek, amikor korlátozott személyes kontroll áll rendelkezésükre. Például az öregek, akik öregotthonba kerülnek, kevés lehetőségük van az életük feletti kontrollt a kezükbe venni, ezáltal életük kielégítettebb lesz, ha külső kontrollos (Felton es Kanaha, 1974).

Lehetséges, hogy megváltozzon az attribúció? A válasz: igen. Bár a kontroll helye meghatározott, az életkörülményekkel változhat vagy módosulhat.

3. Kutatási rész

3.1. Célkitűzések

Célunk a humor külső és belső attribúcióra gyakorolt hatásának feltérképezése.

3.2. Hipotézisek- a humor hatása az attribúcióra

1. A külső kontrolllos résztvevők több belső kontrollra vonatkozó választ fognak adni a humor hatására.
2. Minnél fiatalabb a résztvevő, annál jobban fogja befolyásolni a humor a belső kontrolllos válaszok felé.

3.3. Résztvevők

Kutatásunkban összesen 84 személy vett részt, akiket random módon választottunk ki. 42 középskolás tanuló, ahol a nemek szerinti eloszlás egyenlő volt, 21 lányt és 21 fiút választottunk ki. Továbbá résztvevő volt 42 egyetemista különböző szakokról, 20 fiú és 22 lány.

3.4. Kísérleti eszközök

3.4.1 Az attribúció felmérésére alkalmazott eszköz

A Rotter féle attribúciós kérdőívet alkalmaztuk. Eleinte a skála 100 kénytelen választásos tételből állt, de végül ez 23-ra csökkent, és ehhez hozzáadódott még 6 hézagpótlós tételt. Összesen 29 kijelentéspár alkotja a skálát. Ezek a kijelentéspárok meggyőződéseket tartalmaznak „a világ természetéről”, nem pedig külső vagy belső előnyöket. Az eredmény a külső kontrollt képező válaszok összege, mely a 23 itempár alapján vannak kiszámítva.

Rotternek az adatai a külső- belső skálán kimutatható elégséges a konvergencia- és diszkriminációs érvényesség, és kielégítő a belső- és teszt- reteszt megbízhatóság esetén.

3.4.2 A beavatkozáshoz alkalmazott eszköz

Három humoros videófilmet alkalmaztunk, amely eséseket, vicces eseteket tartalmazott. Mindhárom videófilm 3perc hosszú, amelyet egy TV műsorból vettünk fel, amely vicces beküldött otthoni felvételeket mutat be, így a szereplők nagyon változatos életkorúak, nemzetiségűek, szociális helyzetűek.

3.4.3 A posztteszthez használt eszközök

Alkalmaztuk az általunk kialakított próbát, a „humoros kérdőív”-et. A kérdőívett a Rotter féle attriucós kérdőív alapján állítottunk össze a videókban látottakra vonatkozó kérdésekkel. A próbában az első kérdőívvel megegyezően 29 kérdés szerepelt, amelyekre két válaszlehetőségből egyet bejelöltek. Minden kérdés esetében volt egy külső és egy belső kontrollra utaló válaszlehetőség. A kiértékelése a preteszthez hasonló módon történt úgy a pontozás, mint a kontroll helyének meghatározása.

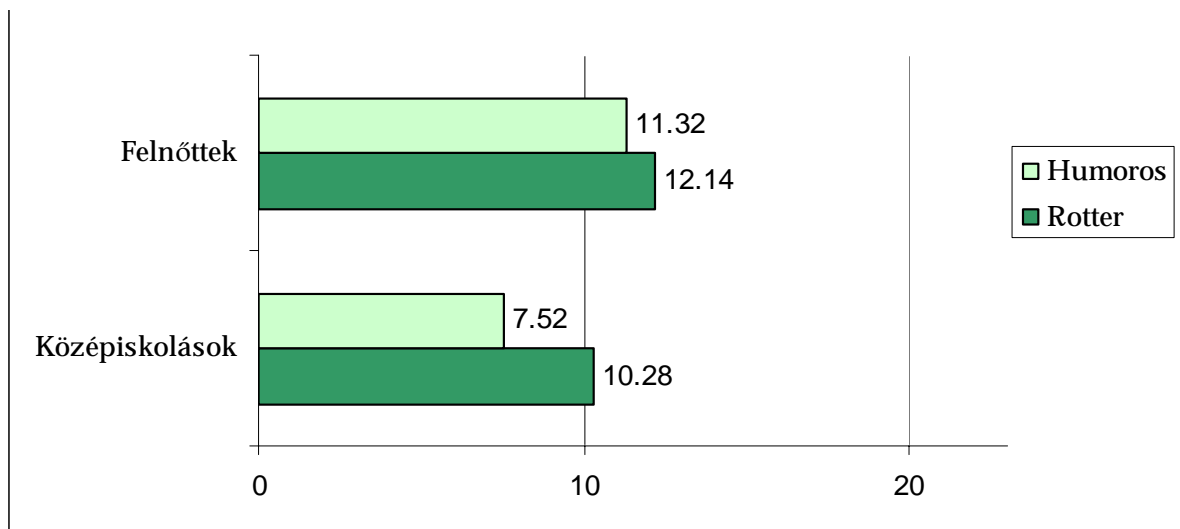
3.5. A kutatás eljárásának bemutatása

Kísérletünkben részt vettek középiskolás tanulók és egyetemisták. A résztvevőket random módon választottuk ki és egy tanteremben kitöltötték a Rotter féle attribúciós kérdőívet. A kérdőívre ráírtak egy általuk választott azonosítót, a nemüket és életkorukat. Ezek után három rövid humoros videofilmet néztek meg, amely botlásokat, eséseket stb. tartalmazott. A videók megtekintése után kitöltötték egy újabb kérdőívet a filmekre vonatkozóan, amelyben azt vizsgáltunk, hogy a humor mennyire befolyásolja a kontroll helyét. A kapott adatokat statisztikai módszerrel hasonlítottunk össze és dolgoztuk fel eredményekké.

3.6. Eredmények és értelmezése

A kísérletben összesen 84 személy vett részt, amelyből, 42 középiskolás és 42 egyetemista. A résztvevők közül a legfiatalabbak 15 évesek, míg a legidősebbek 26 évesek voltak, így az átlagéletkor 19 év. A nemek szerinti eloszlás 50-50 %. A résztvevők a Rotter féle attribúciós kérdőívben az átlagosan elért pontszám 11,68, amelyből a minimum 4 pont és maximum 19 pont. A videófilm megtekintése után kitöltött „humoros” kérdőívben az átlagpontszám 8,90, amelyből a minimum 1 pont, míg a maximum 17 pont. Az életkor és az első tesztben elért pontszám között negatív a korreláció ($r = -0,133$), tehát minél fiatalabb, annál magasabb pontszámot ért el.

Eredményeink alapján e kettő között nem mutatható ki szignifikáns különbség ($p = 0,226$). Az életkor és a második teszt között a korreláció pozitív ($r = 0,403$) és szignifikáns különbség mutatható ki ($p < 0,001$). A nem és az első kérdőívben kapott pontszámok között pozitív korreláció mutatható ki. ($r = 0,057$). A nem és a második kérdőívben elért pontszámok között negatív a korreláció. ($r = 0,177$). Egyik esetben sem találtunk szignifikáns különbséget.

1. táblázat A felnőttek és középiskolások eredményeinek összehasonlítása a pretesztben (Rotter) és a poszttesztben (Humoros)

3.7 Következtetések

Következtetés képpen hipotézisünk beigazolódt, mely szerint a humor valóban hatással van az attribúcióra . Azonban nem általánosíthatunk többek között a viszonylag kicsi mintaszám miatt. Az első kérdőívben külső kontrollnak titulált személyek a humor hatására több belső kontrollra vonatkozó választ adtak és minél fiatalabb az illető személy, annál jobban befolyásolja a humor a külső és belső attribúció változását.

3.8 A kutatás gyakorlati haszna

A kutatásunk igazolja, hogy a humor, a jó kedv sok pszichológiai mechanizmust befolyásol, amit például nagyon jól lehet alkalmazni a reklámoknál, a reklámpszichológiában, vagy akár a terápiáknál a klinikai pszichológiában. Továbbá kiindulópont lehet további kutatásokhoz, vagy összehasonlítás alap más befolyásoló tényezők hatásának vizsgálatok az attribúcióban.

3.9 Továbbfejlesztési lehetőségek

Érdekes lenne megfigyelni, hogyan befolyásolja a humor az attribúciót különböző szociális helyzetű, iskolázottságú emberek esetében, vagy akár más tényezők hogyan befolyásolják a külső és belső kontrollt. Továbbá a kutatást ki lehetne terjeszteni nagyobb mintaszámra, vagy akár más életkorokra is, például idősebbekre.

3.10 Hibaforrási lehetőségek

Hibaforrási lehetőséget jelenthet az, hogy míg egyes egyetemisták otthon vagy más nyugodtabb helyeken töltötték ki a kérdőíveket (csak egy vizsgálatvezető jelenlétében), addig a középiskolás tanulók az osztálytermükben, a csoport jelenlétében, amely esetben nem számoltunk az esetleges csoport hatásával az egyénre, vagy az egyén hatásával a csoportra nézve. A továbbiakban ezt úgy lehetne kiküszöbölni, hogy vagy minden vizsgálati személyt egyénileg mérünk fel, vagy mindenkit csoportosan.

4. Könyvészet

- 1.)** Anh, N. L. L.-Fülöp Márta (2006) *Kultúra és pszichológia*, Osiris kiadó, Budapest
- 2.)** Atkinson, Hilgard (2005) *Pszichológia*, Osiris kiadó, Budapest
- 3.)** Blatier C. (2000) *Locus of Control, Causal Attributions and Self-Esteem: A Comparasion Between Prisoners*, International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology 44;97
- 4.)** Beretvas S. N., Suizzo M. A., Durham J.A., Yarnell L.M. (2008) *A Reliability Generailzation Study of Scores on Rotter's and Nowicki-Strickland's Locus of Control Scales*, Educational and Psychological Measurement, 68;97
- 5.)** Csepeli Gy. (2005) *Szociálpszichológia*, Osiris Kiadó, Budapest
- 6.)** Cochinescu L. (2008) – *Problemele acruale ale psihologiei sociale*. Editura Paralela 45, Pitesti
- 7.)** Smith E. R., Mackie D. M. (2006) *Szociálpszichológia*, Osiris kiadó, Budapest
- 8.)** Fiske, S. T. (2006) *Társas alapmotívumok*, Osiris Kiadó, Budapest

9.) Forgách I. (1993) *A társas érintkezés pszichológiája* Gondolat Kiadó, Budapest

10.) Hugelshofer D. S., Kwon P., Reff C. R., Olson M. L. (2006) *Humour's role in the relation between attributional style and dysphoria* Ltd. Eur. J. Pers. 20:325-336

11.) Hewstone M., Stroebe W. (2007) *Szociálpszichológia európai szemszögből* Akadémia Kiadó, Budapest

12.) Neculau A. (2004) *Manual de psihologie sociala*, Atribuirea, Editura Polirom, Bucuresti

13.) Yzerbyt V., Schadron G. (2002) *Cunoasterea si judecarea celuilalt*, Editura Polirom, Bucuresti

14.) Romero E., Pescosolido A. (2008) *Humor and Group Effectiveness*, Human Relations 61:395

15.) Schmitt M.T., Branscombe N.R. (2002) *The Internal and External Causal Loci of Attributions to Prejudice*, Personality and Social Psychology Bulletin 28:620

5. Mellékletek:

5.1. "Humoros"kérdőív

Azonosító:

Életkor:

A videók alapján kérjük, jelölje be azokat a válaszokat, mely önhöz a leginkább közelebb áll!

1. A nő, aki felmászott az asztalra, azért esett le, mert:
  - a. véletlenül megcsúszott
  - b. ügyetlen volt
2. A lépcsőkorláton himbálózó lány, azért zuhant le, mert:
  - a. rossz napja volt
  - b. nem volt elég erős, hogy megtartsa magát
3. A kislány azért borult le a függőágyról, mert:
  - a. lecsúszott róla
  - b. nem tudta felmérni, hogy hova ugordjon
4. Az anyuka azért esett el a csúzdán, mert:
  - a. csúszós volt
  - b. figyelmetlen volt
5. A nő a biciklivel a teraszról azért buk fencezett le, mert:
  - a. nem vette észre a terasz végét
  - b. túl kicsi volt neki a bicikli
6. A nőről azért szakadt le a blúz, mert:
  - a. az ajtó nem volt eléggé kinyitva
  - b. túlságosan sietett
7. A nőt azért vágta arcon a labda, mert:
  - a. nem volt elég jó játékos
  - b. a labda kicsúszott a pályáról
8. A menyasszonyi csokor eldobásakor a nő azért bukik fel és botlasztja fel a többieket, mert:
  - a. megcsúszik

- b. nagyon el akarja kapni a csokrot
9. A homokban szaladó nő azért esik el, mert:
- a. nem tudta tartani az egyensúlyát
  - b. túl meredek volt a lejtő
10. A nő azért ütötte meg magát a táskával, mert:
- a. nem volt elég óvatos
  - b. túl nehéz volt a táska
11. A szórakozó nőkre azért borult rá a szekrény, mert:
- a. nem volt jól a falhoz rögzítve
  - b. meglökték
12. A divatbemutatón a férfi azért esett el a nővel, mert:
- a. túl nehéz volt a nő
  - b. nem figyelt oda
13. A korcsolyázó lány azért esett bele a csónakba, mert:
- a. figyelmen kívül hagyta a diszletet
  - b. rossz helyen volt a csónak
14. A pompomlány azért csuklott össze, mert:
- a. csúzó volt a fű
  - b. kibicsaklott a bokája
15. Az esküvőn a férj azért üti fejbe pezsgődugóval a menyasszonyt, mert:
- a. túl nagy volt a nyomás az üvegben
  - b. nem jó irányba tartotta az üveget
16. A kislány azért esett le a lépcsőn, mert:
- a. meglökték
  - b. begörccsölt a lába
17. A lány azért csúszott le a fáról, mert:
- a. gyenge testalkatú
  - b. túl vastag volt a faág
18. A két biciklis azért ütközött össze, mert:
- a. az első lefékezett
  - b. figyelmetlen volt
19. A nő azért borult fel a biciklivel, mert:
- a. egy kőbe akadt
  - b. nem tudta irányítani

20. A nő azért ütötte be a fejét, mert:
- ami megtörténhet megis történik
  - nem vett tudomást a kútról
21. A férfi tornázás közben azért esik rá a rúdra, mert:
- utolérte a balszerencse
  - kezdő tornász volt
22. A kisfiú a strandon azért esik hasra, mert:
- túl hamar ugrott
  - vizes volt a szemüvege
23. A férfi az erdőben azért esett hasra, mert:
- elmerengett
  - rossz helyen volt rossz időben
24. A pincérnő azért bukott fel az ebédlőben, mert:
- aznap semmi sem sikerült neki
  - nem volt körültekintő
25. A két férfi a hotelben azért ütközött a liftből kijövő ételszállító kocsiba, mert:
- felelőtlenül rollereztek
  - rosszkor tűnt fel az ételszállító
26. A férfit azért rúgta meg a ló, mert:
- a ló vad volt
  - a férfi felidegesítette a lovat
27. A nő azért esett le a hintával, mert:
- hinta kötele gyenge volt
  - túl súlyos volt a hintához
28. A férfi az ugródeszkán azért esett el, mert:
- lámpalázás volt, mert videózták
  - vizes volt a deszka
29. A fiú a tetőről leugorva azért esett le, mert:
- rossz volt az asztal
  - nagyon az asztal szélére ugrott

5.2. Rotter féle attribúciós kérdőív

Rotter Kontrollhely Skála

- 1) a. A gyerekek azért kerülnek bajba, mert a szülei túl sokat büntetik őket.
b. A mai gyerekekkel az a gond, hogy a szülei túlságosan engedékenyek velük.
- 2) a. Az ember életében nagyon sok gond és baj a balszerencsének tudható be.
b. Az emberek azért küzdenek számos gonddal, mert hibát követnek el.
- 3) a. A háborúk egyik fő oka az, hogy az embereket nem érdekli eléggé a politika.
b. Mindig lesznek háborúk, bármennyire is küzdenénk ez ellen.
- 4) a. Hosszútávon, az ember elnyeri azt a tiszteletet, amit megérdemel .
b. Sajnos, egy ember értéke gyakran észrevétlen marad, bármennyire is próbálkozna.
- 5) a. Butaság az az elképzelés, hogy a tanárok igazságtalanok a diákkal szemben.
b. A legtöbb diák nem jön rá, hogy milyen mértékben befolyásolják a jegyeiket véletlen történések.
- 6) a. Az ember nem lehet hatékony vezető, ha nem adódnak megfelelő lehetőségek.
b. Azok a tehetséges emberek, akiknek nem sikerül vezetőnek lenniük, nem használták ki a lehetőségeiket.
- 7) a. Egyesek sosem fognak szeretni, bármennyire is törekednél.
b. Azok, akiknek nem sikerül magukat másokkal megszerettetni, nem tudják, hogy hogyan kell közeledniük a többiekhez.
- 8) a. Az öröklődés alapvető szerepet játszik egy ember személyiségének meghatározásában.
b. Azt, hogy milyenek vagyunk, saját élettapasztalataink határozzák meg.

- 9) a. Gyakran tapasztaltam, hogy aminek meg kell történnie, az megtörténik.
b. Amikor a sorsra bíztam magam, sosem alakult olyan jól a helyzet, mint amikor határozottan megterveztem, hogy mit fogok tenni.
- 10) a. A jól felkészült diák számára nagyon ritkán vagy soha nem fordulhat elő olyasmi, hogy igazságtalan vizsga.
b. Gyakran a vizsgatételek annyira nem függenek össze a tanultakkal, hogy gyakorlatilag fölösleges tanulni.
- 11) a. Sikeresnek lenni kemény munka kérdése, a szerencsének kevés köze van hozzá.
b. Egy jó állás megszerzése általában azon múlik, hogy megfelelő időben megfelelő helyen vagyunk.
- 12) a. Az átlagpolgár hatással van a kormány döntéseire.
b. A világot pár hatalommal rendelkező ember irányítja, az átlagember nem sokat tehet ebben az ügyben.
- 13) a. Amikor terveket készítek, majdnem egészen biztos vagyok abban, hogy kivitelezhetem őket.
b. Fölszemes dolog tervezni, mert a legtöbb dolog amúgy is jó- vagy balszerencse kérdése.
- 14) a. Vannak emberek, akik egyszerűen nem rosszak.
b. Mindenki van valami jó.
- 15) a. Ami engem illet, annak, hogy megszerezem azt amit akarok egyáltalán/vagy alig van köze a szerencséhez.
b. Legtöbbször azt, hogy mit akarunk, akár egy pénzérme feldobásával is eldönthetnénk.
- 16) a. Az, hogy kiből lesz főnök legtöbbször attól függ, hogy ki volt először a megfelelő helyen.

- b. Az emberek irányítása jó képességek kérdése, a szerencsének semmi köze hozzá.
- 17) a. Ami a világ működését illeti, a legtöbben olyan erők áldozatai vagyunk, amelyeket sem megérteni, sem irányítani nem tudunk.
b. Az emberek befolyásolhatják a világ történéseit, ha aktívan résztvesznek a politikai és társadalmi ügyekben.
- 18) a. A legtöbb ember nem jön rá, hogy a véletlenek mennyire befolyásolják az életüket.
b. Valójában nincs olyan dolog, hogy „szerencse”.
- 19) a. Mindig be kéne ismerni, ha tévedünk.
b. Általában jobb, ha eltakarjuk hibáinkat.
- 20) a. Nehéz megállapítani, hogy egy ember valóban kedvel-e vagy sem.
b. Az, hogy hány barátod van, attól függ, hogy mennyire kedves vagy.
- 21) a. Hosszú távon, minden rosszat, ami velünk történik, kiegyenlít valami jó.
b. A legtöbb szerencsétlenség oka a képességek hiánya, a közömbösség, lustaság.
- 22) a. Megfelelő erőfeszítéssel felszámolhatjuk a politikai korrupciót.
b. Nehéz az embernek befolyásolni azt, amit a politikusok saját irodájukban tesznek.
- 23) a. Néha nem tudom megérteni, hogyan osztályoznak a tanárok.
b. Egyenes összefüggés van az általam befektetett munka és a kapott osztályzatok között.
- 24) a. Egy jó vezető elvárja az embereitől, hogy maguk döntsék el, hogy mit tesznek.
b. Egy jó vezető mindenki számára nagyon egyértelművé teszi, hogy mi a feladat.
- 25) a. Sokszor úgy érzem, hogy nem tudom befolyásolni azt, ami velem történik.
b. Nem tudom elfogadni, hogy a szerencse vagy a sors fontos szerepet játszik az életemben.

- 26) a. Az emberek azért magányosak, mert nem próbálnak meg barátságosak lenni.
b. Nincs értelme túlságosan kedveskedni az embereknek, ha kedvelnek téged, akkor kedvelnek...
- 27) a. A középiskolában túl nagy hangsúly esik a testnevelésre.
b. A csapatjátékok nagyon jó jellemépítő tevékenységek.
- 28) a. Ami velem történik, az saját viselkedésem eredménye.
b. Néha úgy érzem, hogy nem tudom eléggé irányítani életem fonalát.
- 29) a. Legtöbbször nem értem, hogy mért viselkednek úgy a politikusok ahogyan teszik.
b. Hosszú távon elmondható, hogy az emberek felelősek a rossz vezetésért úgy állami, mint helyi szinten.

Értékelés:

Pontot kapnak a következő válaszok:

2a, 3b, 4b, 5b, 6a, 7a, 9a, 10b, 11b, 12b, 13b, 15b, 16a, 17a, 18a, 20a, 21a, 22b, 23a, 25a,
26b, 28b, 29a.

Maximális pontszám: 23.

Magas pontszám- külső kontrollos személy

Alacsony pontszám- belső kontrollos személy